

**100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA**

PLYNOVÁ SLUŽBA

Čs. dobrovolníci ve Francii s francouzskými protiplynovými chrániči M2

Takřka každý voják z českých zemí a Slovenska se během 1. světové války setkal bojovými látkami. Bylo jedno, na které straně bojoval. Zde čs. dobrovolníci v Rusku pod Dornou Vátrou v ruských obranných maskách.

Rakousko-uhersí vojáci v původně německých maskách GM-15

100
100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Dne 22. dubna 1915 vypustila nedaleko belgických Yprů německá armáda 180 tun jedovatého chloru na pozice francouzských a britských jednotek. Začala moderní chemická válka. Na dobovém obrázku útok plynem na rakouské pozice v Itálii.

Armáda nově vzniklé Republiky československé musela od svého počátku reagovat na hrozby, které přinesl první světový konflikt 20. století. Jednou z nich byla i moderní chemická válka. V podmínkách poválečné krize a materiálového nedostatku to však nebyl jednoduchý úkol. Ochrana proti bojovým chemickým látkám zcela nezapadala do koncepce armády. Plynová služba, jak se začala nazývat nová složka armády zabývající se bojovými chemickými látkami, byla zahrnuta do dělostřelectva a teprve během následujících let musely být vytvořeny podmínky pro plné pochopení jejího významu a pro její emancipaci v rámci armády. Přispělo k tomu nejen rostoucí nebezpečí nové války, ale také neúnavná píle a zaujatost všech příslušníků plynové služby, kteří dokázali v počátečních nepříznivých podmínkách vybudovat pevné základy budoucího moderního chemického vojska.

Součástí chemické války se stal i boj pomocí plamenometů, který se osvědčil právě při zákopové válce, tak typické pro 1. světovou válku. Vojáci čs. 32. pěšího pluku v Itálii při cvičení s plamenomety.

ORGANIZACE PLYNOVÉ SLUŽBY

Pro plynovou službu, speciálně pro odmořování neboli asanaci, se začaly vyrábět i speciální prostředky. Zde prototyp rozstříkovačilo automobilu R.A.

Jedním z úkolů plynové služby bylo vybavení armády potřebným materiálem. Na fotografii první československá ochranná maska vzor 23 vycházející z francouzské masky ARS používané v 1. světové válce. Až do poloviny 30. let hlavní individuální ochranný prostředek naší armády.

Hlavní využití plynové služby v boji připadlo dělostřelectvu. Cvičení dělostřelců při zaměřovačích.

100
100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

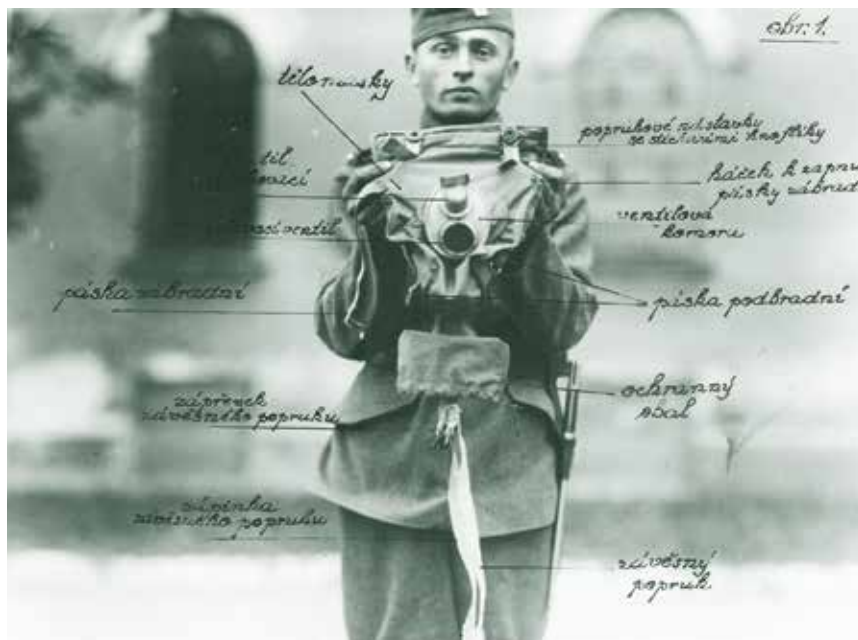
Výcvik vojáků v používání ochranných pomůcek, ale také asanaci podléhal samozřejmě také plynové službě. Dobová fotografie ze cvičení.

Od svého vzniku do roku 1939 prošla plynová služba řadou změn souvisejících jednak s organizací samotné armády, jednak se vzrůstající hrozbou nové války ze strany Německa. Jestliže na svém začátku sloužila především k přejímání materiálu, přičemž zařazení k dělostřeleckému odboru jasně odkazovalo na její uplatnění, na konci 30. let její důležitost nepoměrně vzrostla. Její činnost spočívala v organizaci plynové služby v armádě, řešila otázky speciální výzbroje a výstroje, organizovala přejímání chemického materiálu, jeho kontrolu, přepravu a udržování, skladování, evidenci a rozdělování. Zároveň také vypracovávala předpisy, směrnice a nařízení týkající se zvláštních bojových prostředků (zkr. ZBP) a disponování s nimi. V její gesci byl všeobecný výcvik v ochraně proti bojovým plynům, školení důstojníků pro plynovou službu a péče o jejich odborné vzdělání, schvalovala učební osnovy škol a kurzů v chemickém učilišti. Úzce spolupracovala se složkami MNO v otázkách výroby ZBP a při zajištění mobilizačních zásob, se zdravotnickým oddělením při řešení ochrany osob, zvířat a materiálu proti bojovým chemickým látkám (BCHL) a také například s právním oddělením na legislativě týkající se ZBP. Zabývala se také organizací ochrany proti bojovým chemickým látkám u civilního obyvatelstva.

ČESKOSLOVENSKÝ ÚSTAV PRO PLYNOVOU SLUŽBU – VOJENSKÝ CHEMICKÝ ÚSTAV

Kronika Ústavu pro plynovou službu, budoucího Vojenského chemického ústavu.

Vojenský chemický ústav se také podílel na přezkoušení návrhů nových masek, v tomto případě koňské masky.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Konkrétní činnost ústavu spočívala v přejímání materiálu od civilních firem, vedení plynových kurzů, plnění filtrů ke maskám a přezkušování těsnosti masek, a to i pro civilní sféru. Na snímku vojáci vstupují do zkušební plynové komory. Pokud maska netěsnila, byla zaslána do ústavu na opravu nebo reklamaci.

Pro potřeby shromažďování, třídění, přezkušování, oprav a doplňování chemického, většinou trofejního materiálu na jednom místě zřídilo Ministerstvo národní obrany v říjnu 1919 plynové oddělení při strojním praporu 1 v Praze na Petříně. Začátkem roku 1920 vznikla pobočka oddělení v Olomouci při strojním praporu 2, kde byl soustřeďován materiál z Moravy a Slezska. O rok později byly útvary sloučeny a vzniká Ústav pro plynovou službu se sídlem v Olomouci, kam se přestěhovalo i plynové oddělení. Ústav byl organizačně přičleněn k Učilišti dělostřelectva. V roce 1925 se stal z Ústavu pro plynovou službu Vojenský chemický ústav, samostatný útvar, jehož součástí bylo velitelství armádních plynových kurzů a technický referát s technickou správou a rotou. V roce 1936 došlo k další změně – ústav byl přestavěn a rozšířen a přezkušoval protiplynové masky i pro civilní protiletdeckou obranu. Od tohoto roku také již neprobíhaly armádní plynové kurzy, neboť škola chemické obrany byla předána dělostřeleckému učilišti již v roce 1935.

Korunní pevnůstka v Olomouci, kde měl ústav jeden ze svých skladů.

VOJENSKÝ TECHNICKÝ ÚSTAV

Sídlo VTÚ v Praze na Pobořelci

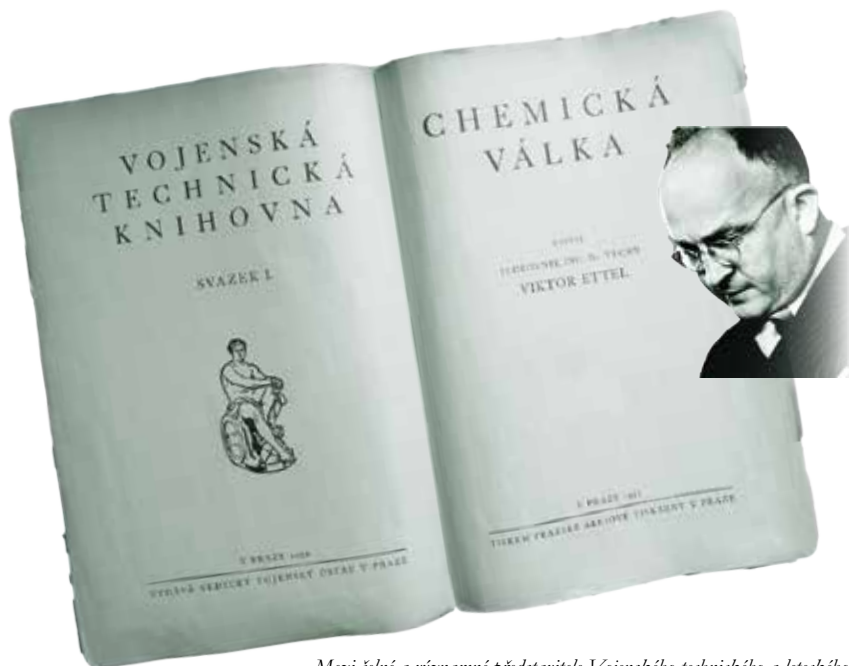

Na začátku 30. let byl Vojenský technický ústav sloučen s Vojenským leteckým ústavem studijním ve Vojenský technický a letecký ústav, který podléhal letecké službě. Nové budovy ústavu v Praze-Letňanech.

VTLÚ se podílel ve druhé polovině 30. let minulého století na řešení řady problémů spojených s asanačními prostředky či ochrannými prostředky proti BCHL. Snímky byly pořízeny při zkušenských ochranných masek pro koně.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Mezi čelné a významné představitelé Vojenského technického a leteckého ústavu patřil plk. a pozdější člen Akademie věd ČR Ing. Viktor Ettel, který byl pověřen studiem plynové ochrany a bojových látek. Na obrázku titulní strana jeho díla Chemická válka vydaného v roce 1932.

V meziválečné éře zastupoval výzkumnou a vývojovou složku plynové služby Vojenský technický ústav (po sloučení s Vojenským leteckým studijním ústavem v roce 1932 jako Vojenský technický a letecký ústav). Jeho počátky spadaly do roku 1920, kdy zkušební část plynového referátu přešla pod výzkumné a zkušební oddělení MNO, které se změnilo v roce 1925 na Vojenský technický ústav. Zde v rámci IV. odboru pracovaly čtyři výzkumné skupiny: 1. skupina pro výzkum aktivního uhlí, protiařinových vložek a různých typů filtrů, 2. skupina pro výzkum a zkoušení prostředků proti BCHL – masek, prostředků ochrany kůže, filtrů a detektorů otravných látek, 3. skupina organické chemie pro ověřování laboratorních metod výroby BCHL, 4. skupina všeobecné organické chemie, která zabezpečovala potřebné chemikálie, aparatury a jiný materiál pro ostatní skupiny. Ke konci 30. let vzrostla činnost VTLÚ na poli výroby a skladování bojových otravných látek natolik, že byly sklady a ostatní zařízení vyňaty z jeho kompetence. Po březnu 1939 okupační úřady činnost ústavu zastavily.

OHROŽENÍ REPUBLIKY

Původní limcový odznak a úšlo dělostřeleckého pluku 401, prvního chemického útvaru československé armády

V polovině 30. let se objevila nová vojenská ochranná maska vzor 35. Byla to upravená, licenčně vyráběná maska britské firmy Leyland.

Ve spolupráci s MNO vznikla ve druhé polovině 30. let Civilní protiletcecká ochrana, a i když nepodléhala tomuto ministerstvu, úzce s ním spolupracovala. Snímky pocházejí z protiletceckého cvičení konaného v Praze v roce 1938.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Pojízdný dvoukolový asanační vozík A-6, který byl zkonstruován u dělostřeleckého oddílu 401 v polovině 30. let a měl sloužit asanačním hlídkám.

Se zvyšující se válečnou hrozbou došlo v polovině 30. let k významným změnám v organizaci boje s BCHL. Jednou z nich byl i vznik chemických jednotek – dělostřeleckého oddílu 401 v Olomouci a posléze asanačních hlídek a asanačních rot. Dělostřelecký oddíl 401 byl na podzim roku 1937 reorganizován a vznikl dělostřelecký pluk 401. Počítalo se s tím, že během mobilizace bude pluk disponovat dvěma oddíly, každý se třemi rotami, což se však ukázalo v září 1938 jako nerealizovatelné. Asanační hlídky či skupiny byly zřízeny v roce 1936 u pěších praporů. Jejich úkolem byl chemický průzkum, zjišťování bojových látek a odmoření (asanace) terénu a techniky. V roce 1937 se objevily v tabulkách počtů divizí asanační roty. Měly zabezpečovat chemický výcvik, výcvik v odmořování a pečovat o chemický materiál svazku.

Vzhledem k vzrůstajícím potřebám otravných látek pro výcvikové a mobilizační účely rozhodl Hlavní štáb již v roce 1928 zřídit vojenskou chemickou továrnu, která by zajistila zásobování otravnými látkami a stabilizátory pro výbušniny. Vojenská továrna 4 v Žilině vznikla v roce 1937, ale práce na vojenské továrně 5 v Zemianských Kostoľanech, která ji měla doplnit, byly 15. března 1939 zastaveny a nedokončená továrna byla zakonzervována.

ORGANIZACE PROTICHEMICKÉ OCHRANY U ČS. JEDNOTEK V ZAHRANIČÍ

Britská brašna z bavlněného plátna na protiplynovou masku Mk V Lubomíra Jasínka (1920–1943) z výsadku Antimony

Nejen britská armáda používala za druhé světové války detekční rukávové pásky. Navlékaly se na levou ruku a při styku s nebezpečnými chemickými látkami měnily barvu.

Výstroj našich vojáků přirozeně odpovídala výstroji těch států, kde se čs. jednotky formovaly. Nahoře sovětská maska ŠM-41, dole britská ochranná maska Mk. V.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

*Josef Souček (1917–2008), plynový důstojník
Československé obrněné brigády*

*Sovětský plamenomet ROKS-3
(ручьёвый огнемет KS-3)
používaný čs. plamenometnou
jednotkou v SSSR měl šlebovku
maskovanou do podoby pušky.*

Československé jednotky působící v rámci zahraničních armád přejímaly během 2. světové války přirozeně organizaci chemického vojska daného státu. Ve Velké Británii zastával funkci plynového důstojníka Josef Souček, příslušník 1. pěšího praporu Čs. samostatné obrněné brigády. Zodpovídal za organizaci plynové služby a ochrany proti bojovým otravným látkám a za vybavení jednotek brigády chemickým materiálem. Prováděl protichemický výcvik mužstva i důstojníků brigády.

V Sovětském svazu byl v roce 1943 náčelníkem chemické služby podporučík Konstantin Hübner, který však padl v listopadu téhož roku u Kyjeva. Vzhledem k obtížné situaci týkající se nedostatku specialistů byl k 1. čs. samostatné brigádě přidělen sovětský důstojník major Georgij Stroganov, který vykonával funkci náčelníka chemické služby sboru a po roce 1945 působil jako styčný důstojník u skupiny zvláštních bojových prostředků 1. oddělení Hlavního štábu ČSA. Ve struktuře brigády byla začleněna i plamenometná četa o třech desetičlenných družstvech vybavených sovětskými plamenometry ROKS-3.

VZNIK VOJSKA ZVLÁŠTNÍCH BOJOVÝCH PROSTŘEDKŮ – CHEMICKÉHO VOJSKA

Ještě několik let po válce se při výcviku používal kořistní materiál. Na obrázcích německý plamenomet FmW-41, se kterým se cvičili příslušníci obřítometného (plamenometného) praporu.

Takéž letectvo a útvary protivzdušné obrany státu měly od padesátých let přiděleny jednotky chemické ochrany.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Zvýšení chemického nebezpečí vedlo přirozeně ke zdokonalování jednak prostředků chemické ochrany, jednak prostředků detekce. Odebírání vzorků ze vzduchu i ze země a jejich analýza.

Po návratu našich vojáků do vlasti po druhé světové válce navázala organizace československé armády na předválečnou etapu, avšak současně v organizaci svazků a útvarů kopírovala do značné míry válečnou organizaci Rudé armády. To se týkalo i zvláštních bojových prostředků. Z jeho výkonných orgánů fungovalo Chemické učiliště v Olomouci, Výcvikový prapor zvláštních bojových prostředků Olomouc, Vojenský chemický ústav (pozdější Zbrojnice 20) v Olomouci a Zbrojnice 21 v Zemianských Kostoľanech.

V prvních pěti poválečných letech byl završen pozvolný proces vedoucí ke vzniku chemického vojska. Už v roce 1945 byl podán návrh na jeho vznik, nebyl však realizován. V tomto roce vznikla zatím jen Skupina zvláštních bojových prostředků v rámci I. odboru Hlavního štábu. Ale byl to již počátek zmíněného procesu završeného o čtyři roky později, 27. září 1949, kdy bylo zřízeno dekretem prezidenta republiky vojsko ZBP, v následujícím roce přejmenované na chemické vojsko. Při MNO vzniklo velitelství chemického vojska, u vojenských okruhů a armádních sborů byly ustaveni chemičtí náčelníci.

ORGANIZACE ZBP A CHEMICKÉHO VOJSKA DO 60. LET

Tři snímky ze cvičení v Dobré Vodě v roce 1955

Objevují se nové prostředky pro chemický průzkum, jako byla například přenosná chemická laboratoř PCHL-54.

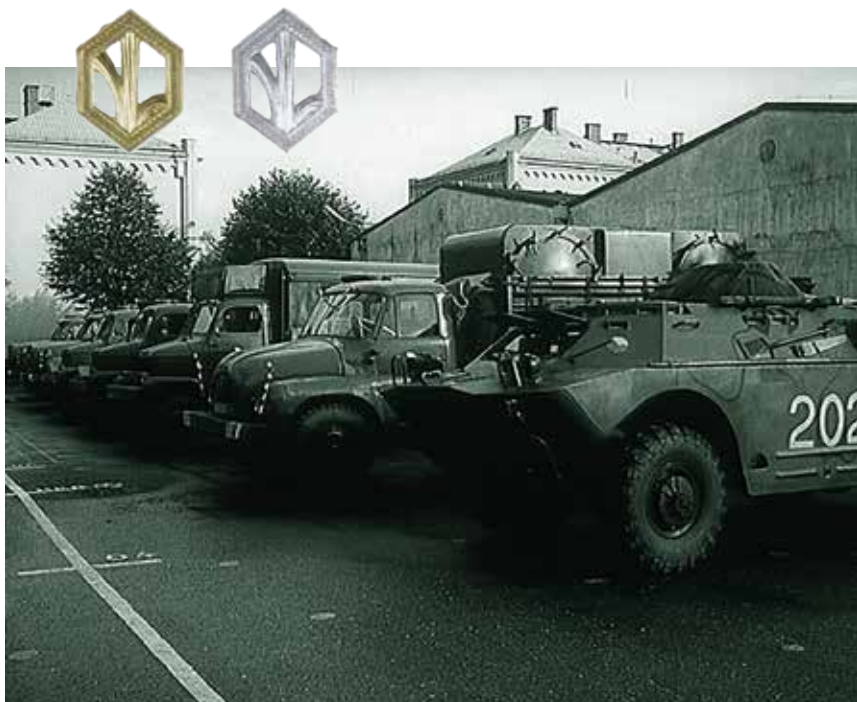
Poválečný vývoj organizace útvarů ZBP a posléze chemického vojska přirozeně kopíroval změny v organizaci armády. V prozatímní mírové organizaci z roku 1945 měla mít každá pěší divize rotu ZBP. Od toho se nakonec ustoupilo a pokračovatelem dělostřeleckého oddílu 401 se stal rok po válce, 1. října 1946, Výcvikový prapor zvláštních bojových prostředků Olomouc. Ten měl vyvíčet během čtyř let zálohy pro plukovní a divizní jednotky ZBP a další prapor ZBP. V roce 1949 se z něj stal prapor zvláštních bojových prostředků 103 Olomouc, posléze chemický prapor 103 Olomouc. Na konci roku 1952 byly již hlavní součástí chemického vojska tři útvary: 103. chemický prapor Olomouc, 101. chemický prapor Jaroměř a 105. plamenometný prapor Liberec. Byly postaveny čtyři protichemické ochrany u divizí a pluků, přičemž první mužstva a poddůstojníky těmto útvarům dodaly chemické prapory.

V roce 1955 došlo k přejmenování chemických praporů na prapory chemické ochrany. O tři roky později proběhla v celé armádě zásadní reorganizace. Chemické vojsko mělo již tehdy 1. brigádu chemické ochrany v Trutnově a také 103. prapor chemické ochrany v Červené Vodě. V této době také došlo k rozšíření divizních čet chemické ochrany na rotu.

ORGANIZACE CHEMICKÉHO VOJSKA DO ROKU 1989

Příprava osádky tanku na odmoření u 12. tankového pluku. Vpravo odmořování vozu Praga V3S.

*Typy vojenské techniky používané chemickým vojskem –
vozidlo radiálního a chemického průzkumu
BRDM-2RCb a PDP*

100
100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Pojízdná polní chemická laboratoř v akci

Mírová organizace Československé lidové armády se v roce 1958 změnila, když byl 1. vojenský okruh zrušen a na jeho místě byly vytvořeny 1. a 4. armáda. Mezi tyto dvě armády byly v 60. letech po zániku 1. brigády (1961) přerozděleny její prapory. V roce 1962 došlo k přeměně bývalých praporů chemické ochrany na pluky. Od roku 1967 se stala vrcholným orgánem chemického vojska Správa chemického vojska podléhající náčelníku hlavní správy pozemního vojska.

V druhé polovině 60. let vznikla radiační střediska – vojenské útvary, jež se cíleně zabývaly následky použití jaderných zbraní a vytvořením hlásné radiační sítě.

V roce 1977 došlo na delší dobu k poslední reorganizaci chemického vojska, v Liberci vznikla 102. brigáda chemické ochrany se třemi prapory – 51. prapor chemické ochrany, 61. prapor odmořování terénu a 77. prapor radiačního průzkumu v Jaroměři a později 65. prapor odmořování výstroje. Znovu vznikl 103. (Liberec) a 105. prapor chemické ochrany (Jaroměř), které byly podřízeny 4. armádě. V průběhu 70. a 80 let vznikly u divizí prapory chemické ochrany.

VOJENSKÝ TECHNICKÝ ÚSTAV A VOJENSKÝ CHEMICKÝ ÚSTAV

Vědecký technický ústav se podílel například na vývoji československého plamenometu (na snímcích plamenomety označované PPZL a PPZR), který však nebyl do naší armády zaveden. Plamenometné oddíly používaly dovezené sovětské plamenomety LPO-50. (dole)

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

*Fotografie ze zkoušek
československých plamenometů*

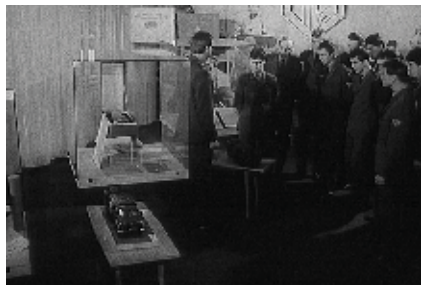
*Vývoj nových prostředků se týkal
širokého spektra využití. V první
polovině 50. let se ve VTÚ dokonce ještě
vyvíjela ochranná maska pro koně.*

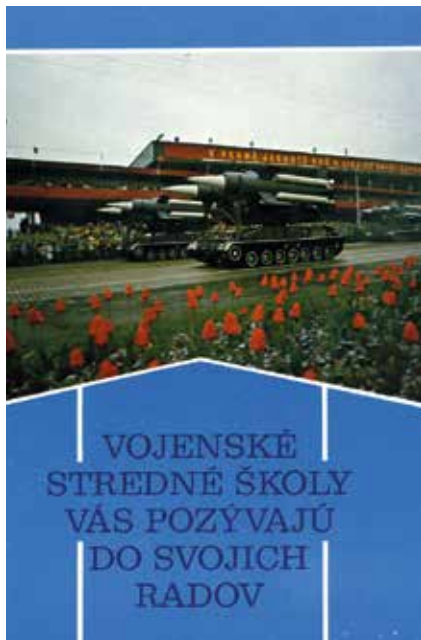
Po skončení 2. světové války obnovily svoji činnost jak Vojenský technický a letecký ústav, tak Vojenský chemický ústav. VTLÚ byl však rozdělen na Vojenský vědecký technický ústav, později Vědecký technický ústav, a Vědecký letecký ústav. Prvně jmenovaný ústav, který se zabýval i chemickými zbraněmi, byl zrušen v roce 1955. Avšak potřeba speciálního chemického výzkumu si vynutila vznik instituce, z níž později vzniklo Výzkumné a zkušební středisko 070. To v následujících letech významně přispělo k vyzbrojení naší armády moderní chemickou technikou. V roce 1978 bylo vyjmuto z podřízenosti Správy chemického vojska, ale pokračovalo ve své činnosti samostatně již jako Vojenský výzkumný ústav 070.

Obnovenému Vojenskému chemickému ústavu se v roce 1946 změnil název nejdříve na Hlavní sklad zvláštních bojových prostředků, poté na Zbrojnici 20, až naposledy na Vojenský opravárenský podnik 071 Olomouc, s. p. Účel a poslání se však nezměnily. I nadále soustřeďoval, třídil, přezkušoval a opravoval materiál ZBP, přezkušoval prototypy, vyráběl některé druhy materiálů a přejímal materiál vyráběný v závodech. Stejně byla obnovena i Vojenská továrna 5 v Zemianských Kostoľanech, budoucí Vojenský opravárenský závod 072, kde se prováděla chemická a laboratorní výroba, výroba a opravy materiálu a uskladnění chemického materiálů.

VÝUKA PO ROCE 1945

Výuka vojenských chemických odborů na vysokých školách probíhala v 80. letech v moderně vybavených učebnách a pracovištích.

VOJENSKÉ
STŘEDNĚ ŠKOLY
VÁS POZÝVAJÍ
DO SVOJICH
RADOV

VYSOKÁ VOJENSKÁ
TECHNICKÁ ŠKOLA
ARMÁDNÍHO GENERÁLA
VÝSKOV NA MORAVĚ

STUDIUM OBORŮ

1. VELETELŮNO-ORGANIZÁTOŘSKÝ INŽENÝRSTVÍ, TRANSPORT A PRŮMYSL
2. VELETELŮNO-ORGANIZÁTOŘSKÝ TRANSPORTNÍ TECHNIKY
3. VELETELŮNO-ORGANIZÁTOŘSKÝ

Chcete studiu těchto oborů je připravili vysoká kvalifikovaní učitelé
vysoké školky a učitelství, schopné rozvíjet vaši, dovést provést výje
a vykonávat své povolání.

Nově získali
vzdělání
a získali
období
studia
a získali
vzdělání
a získali
období
studia

Propagační letáky a brožury lákající mládež ke studiu na středních a vysokých vojenských školách v 80. letech.

V roce 1950 bylo učiliště reorganizováno a přejmenováno na Chemické učiliště. To nadále vychovávalo chemické důstojníky pro útvary a pro vyšší velitelství. Později bylo zrušeno a vjuka byla včleněna do náplně Ženijně-technického učiliště. Na obrázku bojová zástava vzor 52 Chemického učiliště a napravo od něj pak Ženijní učiliště.

Po válce muselo pokračovat zajišťování přípravy chemických specialistů a výcvik chemických jednotek. Učiliště ZBP bylo znovu zřízeno na podzim 1945 a v roce 1946 již proběhly dva tříměsíční kurzy pro důstojníky a dva měsíční pro aspiranty a mužstvo. V roce 1951 bylo přemístěno do Červené Vody a později do Litoměřic. Zde se již na Ženijně-technickém učilišti vyučovala chemická specializace. V roce 1983 se v Žilině otevřela Vojenská střední odborná škola chemické technologie.

Příprava důstojníků probíhala na vysokých vojenských školách a je spjata na počátku s Vojenskou akademií v Praze a Vojenskou technickou akademií v Brně. Obě byly v roce 1958 sloučeny do Vojenské akademie Antonína Zápotockého, která měla původně čtyři chemické katedry. V roce 1972 otevřely své dveře dvě chemické katedry na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově, kam se přesunula příprava vysokoškolských specialistů chemického vojska z Brna, kde pokračovaly velitelské kurzy a doktorské studium. V roce 1983 vznikla ve Vyškově katedra ochrany proti zbraním hromadného ničení.

ORGANIZACE CHEMICKÉHO VOJSKA V 90. LETECH

V tomto období začala být armáda vyzbrojována novými protichemickými prostředky. Na snímku filtrační protichemický oblek FOP-96 a ochranná maska OM-90.

Starší protichemický oblek OPCH-70 s maskou OM-10m

100
100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Oprávněnou činnost chemického materiálu zajišťoval Vojenský opravárenský podnik 071 (Zbrojnice 20) a 072 (Zbrojnice 21). Opravoval se drobnější chemický materiál i technika, jako byl např. automobil chemický rozstříkací ARS-12M, zařízení pro speciální očistu techniky TZ-74 a podobně.

Po listopadu 1989 pokračovalo chemické vojsko ve své činnosti, která v letech 1990 až 1991 vyvrcholila nasazením československého protichemického praporu ve válce v Perském zálivu. V říjnu 1993 došlo v rámci jedné z reorganizací na Ministerstvu obrany k přeměně správy chemického vojska v oddělení (posléze v odbor) chemického vojska.

Na začátku 90. let tvořily 102. brigádu chemické ochrany v Liberci čtyři prapory. Z dalších dvou praporů, 103. a 105. praporu chemické ochrany, se staly sklady chemického materiálu a následně byly ke konci října 1992 zrušeny. Stejnou reorganizací byla od listopadu 1992 přeměněna 102. brigáda na 1. brigádu chemické ochrany, přičemž byly dále vytvořeny 2. a 3. brigáda chemické ochrany v Jaroměři a v Rimavské Sobotě. V roce 1997 vznikla na základech 1. brigády chemické ochrany 1. výcviková a mobilizační základna chemického vojska se sídlem Liberci, která v této době reprezentovala naše chemické vojsko a připravovala jeho specialisty i vojáky základní služby. Nejdůležitějším mezníkem v historii nejen chemického vojska, ale přirozeně celé Armády České republiky byl vstup do NATO.

SAMOSTATNÝ PROTICHEMICKÝ PRAPOR – VÁLKA V PERSKÉM ZÁLIVU

Práce vojáků v chemické laboratoři

Nástup jednotky v táboře u města Hafar al-Batin. Prapor nakonec plnil úkoly na čtyřech místech, dva odřady působily u saúdsko-arabských brigád, jeden působil ve prospěch Vojenského města krále Chálida a poslední část působila v základním táboře u města Hafar al-Batin.

Plnění pytlů s pískem k zabezpečení tábora

V ranních hodinách 17. ledna 1991 začala operace Pouštní bouře, jejímž cílem bylo osvobodit Kuvajt anektovaný Irákem v srpnu předešlého roku. Provedení této vojenské operace, již udělila mandát Organizace spojených národů, se účastnilo 28 států včetně tehdejšího Československa. To poskytlo samostatný protichemický prapor, jenž se začal organizovat v září 1990. Podařilo se připravit 169 vojáků, kteří v prosinci 1990 odletěli do Saúdské Arábie, kde se shromažďovaly spojenecké jednotky. Jednotlivé části protichemické jednotky byly začleněny do 4. a 20. brigády armády Království Saúdské Arábie a na konci února spolu s nimi překročily hranice Kuvajtu. Jejich úkolem bylo úplné chemické zabezpečení a hygienická očista osob s následným lékařským ošetřením ve prospěch velitelství Severní oblasti (jednotka byla v podřízenosti tomuto velitelství) a dále 4. a 20. brigády. Část jednotky strážního zabezpečení byla později využita k přímé ochraně objektů čs. velvyslanectví v Kuvajtu.

Účast protichemické jednotky ve válce v Zálivu byla první misí československé armády v zahraničí po změně režimu. Přes řadu potíží spojených s organizací a zabezpečením přinesla účast armádě cenné poznatky a zkušenosti. Na jejich základě mohly vzniknout metodiky pro výběr, výcvik a zabezpečení vojáků, které byly posléze využity při jejich přípravách na další mise.

CHEMICKÉ VOJSKO PO ROCE 1999

Ústav ochrany proti zbraním bromadného ničení (UPOZHIN) je součástí Univerzity obrany a spojuje vzdělávací a vědeckou činnost.

Ukázka činnosti Vojenského výzkumného ústavu v Brně

Z činnosti 31. pluku radiální, chemické a biologické ochrany. Stabilizace zraněné osoby před dekontaminací.

**100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA**

Od roku 2007 sídlí ve Vysokově mezinárodní vojenská organizace Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Centre of Excellence (JCBRN Defence COE).

Odborným orgánem pro operační a bojové použití chemického vojska a pro plnění úkolů chemického zabezpečení AČR je oddělení chemického vojska a OPZHN v čele s náčelníkem chemického vojska. Je součástí odboru pozemních sil Sekce rozvoje druhů sil – operační sekce MO. Podílí se na stanovování zásad a norem bojové přípravy jednotek a útvarů chemického vojska a útvarů v rámci OPZHN. Koordinuje přípravu velitelů, štábů a vojsk k řešení úkolů OPZHN.

V roce 1999 vznikla v Liberci 9. rota chemické ochrany, jež se po vstupu České republiky do NATO stala součástí sil okamžité reakce NATO. Dne 1. července 2005 byla v Liberci vytvořena z výcvikové základny 31. brigáda radiační, chemické a biologické ochrany, reorganizovaná k 1. prosinci 2013 na 31. pluk radiační, chemické a biologické ochrany. Jeho součástí je česko-britské velitelství brigády radiační, chemické a biologické ochrany pro Spojenecký sbor rychlé reakce. Kromě jmenovaného pluku tvoří v současnosti chemické vojsko Armády České republiky také Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení Univerzity obrany a alianční expertní centrum na problematiku ochrany proti zbraním hromadného ničení – JCBRN Defence COE. Výzkumem a vývojem v oblasti chemického zabezpečení se zabývá Vojenský výzkumný ústav, s. p., a Vojenský technický ústav pozemního vojska.

9. ROTA CHEMICKÉ OCHRANY

Důkladný vševojskový a speciální výcvik příslušníků 9. roto byl základním předpokladem pro její další působení.

Cvičení Adventure Exchange v Turecku v roce 2001. Ke konci cvičení zde byl zaznamenán výskyt slintavky a kulhavky. Čeští chemici navrhli a vybudovali speciální linku pro dekontaminaci techniky na přístavním molu.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Působení příslušníků 9. roho v misi SFOR II

Rota chemické ochrany vznikla jako první plně profesionální jednotka v AČR při 1. výcvikové a mobilizační základně chemického vojska v Liberci. V den vstupu České republiky do NATO, 12. března 1999, se stala jednotka součástí sil rychlé reakce. Kromě celého spektra dovedností v oblasti chemického zabezpečení byla rota koncipována jako samostatný vojenský útvar. Jednotka byla schopna po určitou dobu působit naprosto samostatně, bez jakéhokoliv logistického doplňování, přičemž mohla plnit úkoly v extrémních podmínkách, jak letních, tak i zimních. Z pohledu NATO šlo o multifunkční jednotku, která byla schopna naplnit celé spektrum úkolů ochrany proti zbraním hromadného ničení a chemického zabezpečení, což nebylo v rámci chemických jednotek NATO běžné. Její výcvik probíhal takřka dva roky a zkouška vojenských dovedností byla završena vysláním příslušníků roty do mise SFOR II v roce 1999. O dva roky později přišla první zkouška protichemických dovedností v rámci cvičení sil okamžité reakce NATO v Turecku. Třítýdenního cvičení nesoucího název Adventure Exchange se účastnily všechny členské země Aliance a výsledkem bylo velmi pozitivní hodnocení vojáků AČR v rámci NATO, což mělo vliv i na budoucí nasazení jednotky.

9. ROTA CHEMICKÉ OCHRANY – MISE V KUVAJTU

Příslušníci 9. roto si v poušti připravují umělá jezírka na předpokládaných místech dekontaminace, v průběhu mise byla udržována pro případné použití.

V závěru mise byl český kontingent použit k plnění humanitární mise, kdy distribuoval pitnou vodu pro obyvatele Basry.

Takéřka romantický snímek ubytování našich vojáků

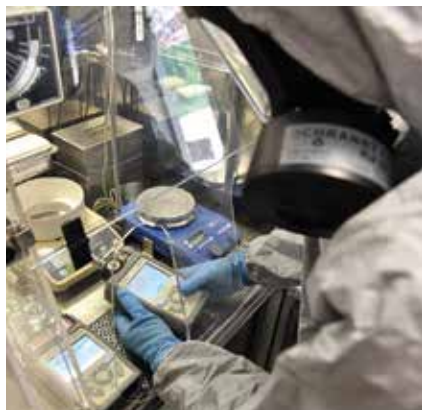
100
100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Během pobytu byla jednotka požádána o detekci a identifikaci neznámé látky uložené v sudech blízko kuwajtské vojenské základny.

Milníkem v činnosti 9. rcho bylo vyžádání roty prezidentem USA k podpoře operace Enduring Freedom v Perském zálivu. Po 11. září 2001 se v souladu s článkem pět Washingtonské smlouvy Armáda České republiky zapojila do této mezinárodní protiteroristické operace. V březnu 2002 vyslala jednotku v počtu 250 osob na území Kuvajtu. Tvořilo ji velitelství, štáb, národní podpůrný prvek a zesílená 9. rota chemické ochrany z Liberce. Jednotka byla začleněna do účelového uskupení vojsk Combined Joint Task Force – Consequence Management (CJTF CM). Měla za úkol především odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení a podílela se na radiacním, chemickém a biologickém zajištění vlastní základny. Úkoly plnila v součinnosti s jednotkami americké a německé armády. Na žádost kuwajtské strany byl po celou dobu působení českého kontingentu na základně Camp Doha organizován výcvik v oblasti chemického zabezpečení. Jednotka prováděla také pravidelný stmelovací výcvik s ostatními jednotkami CJTF CM a další zdokonalovací výcvik zaměřený na plnění úkolů v extrémních klimatických podmínkách a zvládnutí standardních činností jednotky v poušti.

31. PLUK RADIČNÍ, CHEMICKÉ A BIOLOGICKÉ OCHRANY

*Z vycvičení příslušníků útvaru – příprava vzorku
k analýze*

*Transport osoby s podezřením na kontaminaci
biologickou látkou*

Nástup příslušníků pluku ke Dni veteránů 11. listopadu 2018

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Příslušníci útvaru na misi v provincii Urugzan v Afghánistánu

Když 1. července 2005 vznikla v Liberci 31. brigáda radiální, chemické a biologické ochrany, navazovala již na dlouholetou tradici a úspěchy chemických jednotek na tomto místě. Brigáda byla 1. prosince 2013 reorganizována na 31. pluk radiální, chemické a biologické ochrany. Ten zabezpečuje radiální a chemický průzkum a nespecifický biologický průzkum, odběr vzorků, laboratorní analýzu radioaktivních a toxických látek i varování o napadení zbraněmi hromadného ničení a úniku jiných toxických látek. Provádí dekontaminaci techniky, materiálu, terénu a terénních objektů, dekontaminaci a hygienickou očistu osob. Obstarává základní zdravotnické ošetření a lékařské ošetření osob zasažených při použití zbraní hromadného ničení. K dalším činnostem pluku patří vyčleňování sil a prostředků do úkolových uskupení AČR pro operace v zahraničí, do hotovostních sil NATO a EU i pro operace na území České republiky. Podílí se také na výcviku a přípravě příslušníků cizích armád, ať už u nás nebo vysláním mobilních výcvikových týmů na území hostitelského státu. V neposlední řadě přispívá k přípravě občanů k obraně státu organizováním vzdělávacích a školících aktivit a spolupracuje s orgány státní správy a místní samosprávy.

MNOHONÁRODNÍ PRAPOR CHEMICKÉ, BIOLOGICKÉ, RADIOLOGICKÉ A JADERNÉ OCHRANY NATO – SOUČÁST NATO RESPONSE FORCE

Dva snímky ze cvičení rotace NRF v roce 2012, které se účastnilo 90 příslušníků 31. brigády.

Ze cvičení NFR v roce 2016

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

V roce 2014, když se tzv. Lead Nation stala Francie, se účastnilo cvičení 60 příslušníků pluku.

Ke dni 1. prosince 2003 byl zřízen mnohonárodní prapor chemické, biologické, radiologické a jaderné ochrany jako součást NRF. Jeho organizace je založena na principu rotace velení. Praporu vždy po dobu jedné rotace velí jeden stát (tzv. Lead Nation) a několik dalších států se na složení praporu podílí svými vojáky a vybavením. Kromě České republiky patří do struktury praporu dalších 12 zemí. Hlavní činnosti spočívají v chemickém, biologickém a radiologickém průzkumu, identifikaci látek a dekontaminačních operacích, dále v biologických detekčních a monitorovacích operacích, stejně jako v chemickém, biologickém, radiologickém hodnocení a poradenství velitelům NATO. Prapor má nepřetržitou pohotovost k plnění úkolů kdekoliv na světě. Může být nasazen do 5 až 20 dnů, samostatně nebo jako součást konkrétní síly přizpůsobené konkrétní misi. Národní prvky praporu jsou v pohotovosti ve svých stálých mírových posádkách – kromě cvičení a případné operace. Na našem území sídlí pouze velitelství praporu a jeho elementy, které do praporu poskytuje Česká republika.

JOINT CHEMICAL, BIOLOGICAL, RADIOLOGICAL AND NUCLEAR DEFENCE CENTRE OF EXCELLENCE (JCBRN DEFENCE COE)

Výcvik příslušníků turecké armády

Centrum pořádá řadu workshopů a konferencí, při nichž dochází ke předávání cenných praktických zkušeností.

Ze cvičení pořádaného centrem

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Slavnostní vztyčování vlajek při 10. výročí vzniku JCBRN Defence COE v roce 2016.

Mezinárodní vojenská organizace NATO, která poskytuje podporu Alianci a dalším partnerům v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení, vznikla v roce 2006. Své sídlo má ve Vyškově.

V roce 2003 byla schválena nová velitelská struktura NATO. Mimo rámec této struktury, ale v koordinaci s ní, vznikla i mezinárodní specializovaná centra různých vojenských oborů, jejichž cílem je podpora schopností aliančních sil v daném oboru. Centra jsou financována z příspěvků účastnických států. Česká republika navrhla, díky svým zkušenostem v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení, zřídit na svém území centrum ochrany proti ZHN. JCBRN Defence COE má v současné době 13 těchto účastnických zemí (Českou republiku, Francii, Itálii, Kanadu, Maďarsko, Německo, Polsko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Velkou Británii a USA) a jednu přispívající zemi (Rakousko). Činnost Centra je zaměřena na transformační podporu NATO a podporu vzdělávání a výcviku. Mezi praktické dopady činnosti JCBRN Defence COE patří i získávání poznatků a využívání zkušeností, hodnocení a analýzy, jež jsou aplikována v tzv. CBRN Reachback systému sloužícímu jako podpora operacím NATO specialisty prostřednictvím strategického poradenství.

UNIVERZITA OBRANY – ÚOPZHN

Oddělení chemického vojska zajišťuje výuku a výcvik v předmětech profilujících velitele jednotek chemického vojska, zejména v oblastech bojového použití jednotek a speciální techniky a materiálu chemického vojska.

Oddělení chemické a radiační ochrany komplexně zabezpečuje teoretickou i praktickou výuku obecných disciplín z oblasti přírodních a technických věd a předmětů specializace v oboru ochrany proti chemickým a jaderným zbraním a radiační ochrany všech stupňů vysokoškolského studia. Je dlouhodobě orientováno na výzkumnou činnost zaměřenou na ochranu před účinky zbraní hromadného ničení.

V ÚOPZHN je také rozvíjena oblast dekontaminace bojových chemických látek, výzkumu dekontaminačních směsí, technologií pro dekontaminaci osob a technologií dekontaminace citlivých materiálů.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Ústav patří mezi ojedinělá pracoviště, která mají oprávnění nakládat s extrémně toxickými sloučeninami s charakterem bojových chemických látek. Laboratoře jsou vybaveny nejmodernější detekční a přístrojovou technikou a vybavením pro práce rizikového charakteru.

Jednotlivé chemické katedry vysokých vojenských škol byly pevně spjaty s činností chemického vojska armády a vždy tvořily jeho pevnou základnu v oblasti vzdělávání, vědy, výzkumu a vývoje. Výuka chemické specializace na vysokých vojenských školách je spjata především s Brnem a Vyškovem. V roce 1951 byla založena Vojenská akademie v Brně, která měla chemickou fakultu s osmi katedrami. V roce 1972 otevřely své dveře dvě chemické katedry na Vojenské škole ve Vyškově, kam se přesunula příprava vysokoškolských specialistů chemického vojska z Brna, kde byli slavnostně vyřazeni poslední absolventi v roce 1977. V roce 1983 vznikla katedra ochrany proti zbraním hromadného ničení, která byla v roce 1993 začleněna do struktur katedry chemického vojska a speciální chemie. V roce 2004 došlo ke zřízení Ústavu ochrany proti zbraním hromadného ničení se sídlem ve Vyškově jako součásti nově vzniklé Univerzity obrany. Zodpovědnost ústavu se sídlem v nedalekém Vyškově je zaměřena především na základní a aplikovaný výzkum, vědu a výuku. Prioritou pedagogického úsilí pracovníků je personální vzdělávání a školení pro jednotky v AČR.

VÝZKUMNÉ ÚSTAVY PO ROCE 1989

Odborníci vojenské chemie se formou aplikovaného výzkumu a vývoje podíleli na řešení vývoje řady chemické techniky a výtroje zavedené v Armádě České republiky. Mezi jinými to jsou analytická laboratoř AL-2r a AL-2ob

Ukázka z praktických činností Vojenského výzkumného ústavu se odehrála v roce 2002, kdy určila nebezpečnou látku nalezenou v sudech u vojenské základny v Kuvajtu, kterou zajišťovali příslušníci 9. rcho.

100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA

Za přelomové v oblasti automatizace chemického vojska lze označit řešení chemických průzkumných vozidel Land Rover – RCb a S-LOV-CBRN.

V roce 1994 byl transformován Výzkumný ústav 070 do příspěvkové organizace pod názvem Vojenský technický ústav ochrany Brno. O devět let později se stal součástí státního podniku VOP-026 Šternberk. V roce 2012 z něj vznikl Vojenský technický ústav, s. p., a Vojenský výzkumný ústav, s. p. Součástí prvně jmenovaného je i VTÚ pozemního vojska, jehož součástí je i Sekce chemické, biologické a radiační ochrany, jež zabezpečuje výzkum, vývoj, inovaci a výrobu prostředků kolektivní ochrany proti ZHN do mobilních pracovišť. Činnost Vojenského výzkumného ústavu zahrnuje návrhy monitorovacích, resp. průzkumných systémů a laboratorních analytických systémů v oblasti OPZHN, dále výzkum a vývoj speciálních chemických nástaveb vojenské techniky určené pro průzkumné a monitorovací činnosti, polní analytické laboratoře a odběrové systémy. Pracovníci ústavu se podílí na projektech týkajících se výzkumu a vývoje přístrojů pro detekci vysoce toxických chemických látek, systémů ochrany před chemickými a jadernými zbraněmi, dekontaminačních systémů, osobních a kolektivních ochranných prostředků proti ZHN. Dále provádějí analýzy vysoce toxických sloučenin organického původu, analýzy záření gama přírodní radioaktivity vzorků životního prostředí, posuzují systémy ochrany před ZHN atd. Přípravují také výcvik chemických specialistů a specialistů prvozásahových jednotek v podmínkách použití reálných BCHL.

ZÁVĚR

Chemické vojsko je specifická část armády, která vyžaduje vysokou propojenost jak s průmyslem, tak vědeckým zázemím i vzděláváním. Jeho úspěchy a kvalita jsou odrazem tohoto spojení. Proto se také stoletou historií československého, respektive českého chemického vojska jako červená nit vine obrovská zaujatost a vysoká odbornost jeho příslušníků. Ti, kteří slouží v řadách dnešního chemického vojska, navazují na tradici a výjimečné schopnosti svých předchůdců bojujících v 1. a 2. světové válce i těch, kteří v podmínkách svobodného i totalitního Československa vybudovali jeho základy, jež přečkaly všechny politické změny. Navíc dokázali obstát v nových zkouškách čekajících na ně v pouštích Kuvajtu, Iráku, v horách Afghánistánu i bývalé Jugoslávie. Vysoké renomé, které si získali, jim umožňuje pokračovat v bohaté tradici, ale zároveň je zavazuje k tomu, aby neslevili ze svých dovedností a profesionality. Takové bylo a je chemické vojsko Československé armády, resp. Armády České republiky.

**100 LET
PLYNOVÉ SLUŽBY
A CHEMICKÉHO VOJSKA**

Autor výstavy: Mgr. Zdeněk Polčák
Fotografie: VHÚ, VUA-VHA

Grafické zpracování: Bc. Adéla Zemanová
Poděkování: Mgr. Martin Dubánek; Mgr. Martin Flosman, Ph.D.;
PhDr. Ivan Fuksa; PhDr. Petr Janoušek, Ph.D.; PhDr. Jindřich Marek;
Petr Nálevka; RSDr. Vladimír Šlosar; Zdeněk Špitálník;
Jaroslav Špitálský; Viera Žižková

© Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2019